

Acanthacris ruficornis citrina (Serville), een nieuwe sprinkhaan voor Spanje (Orthoptera, Acrididae)

door

K. A. STRAATMAN

In 1966 brachten mijn vrouw en ik de vakantie voor het eerst in het vroege voorjaar in het zuiden van Spanje door, nu eens kamperend op het terrein van een gastvrije boer, dan weer een camping als standplaats kiezend. Ons hoofddoel was het maken van plantedia's en het observeren van vogels. Vooral de rijkdom van de Zuid Spaanse lenteflora maakte de tocht voor ons tot een onvergetelijke gebeurtenis.

Wij hadden echter nog een bijkomstige taak. Door onze relaties met enkele entomologen waren we er niet aan ontkomen het nodige vanggerei mee te nemen. De opdracht was al heel eenvoudig: alles wat zo vroeg in het voorjaar uit het zuiden van Spanje meegebracht kon worden, was welkom. En zo bestond onze

Fig. 1. Vindplaats van *Acanthacris ruficornis citrina* (Serville) in Spanje. 1. Camping „El Pinar”; 2. Puerto Real; 3. San Fernando; 4. Cádiz.

overigens niet al te grote buit (we zijn nu eenmaal geen insektemensen) uit een mengsel van vertegenwoordigers van diverse orden. We hadden ons echter vooral toegelegd op het verzamelen van sprinkhanen, daar we wisten, dat de heren KRUSEMAN en JEEKEL hierin speciaal geïnteresseerd waren. Voor zover het verzamelde materiaal nu gedetermineerd is, bleek ook juist hierbij de waardevolste vangst te zitten. Toen de heer LEMPKE, die de sprinkhanen geprepareerd had, ze aan de heer JEEKEL liet zien, riep deze verbaasd uit: „Waar hebben ze die vandaan?” „Die” was een van de grootste, die we meegebracht hadden en die bleek te behoren tot een soort, die nog nooit uit Spanje en zelfs niet uit Europa vermeld was. De heer JEEKEL determineerde hem als *Acanthacris ruficornis citrina* (Serville), een prachtig dier met een fluwelig bruine kleur, een felle lichte streep op zijn thorax en forse stekels op de schenen van zijn achterpoten.

De vangst was, als zo dikwijls, een zuiver toevallige. Op 25 maart 1966 maakten we een excursie vanuit de camping „El Pinar” bij Puerto Real (Prov. Cádiz). Al dwalende kwamen we in een vallei achter het kamp, voor een deel gebruikt als bouwland, voor de rest bestaande uit steenachtig grasland waarin een met riet begroeid plasje lag, dat omgeven was door biezen en een groepje Eucalyptusbomen. Daar ving ik enkele kleine sprinkhanen, maar er waren ook verscheidene veel grotere, die echter zeer moeilijk in het net te krijgen waren. Ze vlogen bij nadering onmiddellijk weg, soms wel een honderd meter ver en meestal in de Eucalyptusbomen. Slechts één ervan kon ik bemachtigen en dat bleek dan later de beste vangst geweest te zijn. Natuurlijk weet ik niet, of alle grote sprinkhanen die we zagen, tot dezelfde soort behoord hebben.

Nu was het probleem: is die soort daar in het zuiden van Spanje inheems, of hadden we toevallig een immigrant uit Afrika gevangen? Daarom trokken we in maart 1967 naar hetzelfde gebied, want de kwestie intrigeerde me. Helaas was van de vijf dagen, die we in Puerto Real doorbrachten, slechts één ochtend de temperatuur hoog genoeg om met succes op sprinkhanenvangst te kunnen gaan. Ik besteedde toen alle tijd uitsluitend aan de grote exemplaren, maar doordat het vrij warm was, bleken de dieren zeer actief te zijn, zodat ze met geen mogelijkheid te benaderen waren. Wel kon ik met mijn 7×35 kijker op 20 meter afstand met zekerheid vaststellen, dat een *ruficornis* opvloog, maar het bewijsstuk kreeg ik niet in handen.

Dus trokken we in maart 1968 weer naar Zuid-Spanje, nu met als eerste standplaats Puerto Real. Helaas was dit voorjaar niet zo gunstig. Volgens de beheerder van de camping had Spanje net de koudste winter sinds 60 jaar achter de rug en alles was dan ook aanmerkelijk later dan de beide voorgaande jaren. Overigens had dit voor ons ook weer een goede kant, want allerlei planten, die in maart 1966 en 1967 al uitgebloeid waren, stonden nu in volle bloei.

Van de zeven dagen, die we in Puerto Real doorbrachten, waren er vijf bewolkt met wat regen en slechts twee redelijk goed, doch telkens met onweer tot slot. Op de eerste daarvan trok ik weer naar mijn oorspronkelijke vangplaats. Onmiddellijk vloog een *ruficornis* op, die ik daarna niet meer terug zag. Twee uur lang sjouwde ik rond in de brandende zon, elk bos russen bekloppend, maar er was geen spoor van de soort meer te ontdekken. Toen weer terug naar de plek, waar de eerste was opgevlogen en ja hoor, daar ging hij weer. Ik hield de graspol,

waarin hij was neergedoken, goed in het oog, legde kijker, fototoestel en vangfles neer en ging alleen met het net achter het dier aan. Telkens echter vloog de sprinkhaan weer op en dook op steeds grotere afstanden neer. Tenslotte viel hij neer in een stuk bouwland. Op handen en voeten, soms op mijn buik, ging ik er achter aan, maar ik bracht het niet verder dan een slag met het net, dat de sprinkhaan net even raakte. Hoewel het vliegen nu niet meer zo vlot ging, dook hij toch pas op 80 meter afstand neer in een veld met jonge bietjes. Ik er maar weer achter aan, tussen cactussen door, over prikkeldraad, hopen, dat de boer nog even weg zou blijven, en eindelijk had ik hem.

Doodmoe, maar zeer voldaan, slenterde ik terug naar het kamp om te gaan eten. Vlak daarbij stond een prachtige wit-bloeiende brem, die ik nog even wilde fotograferen. En terwijl ik daarmee bezig was, gebeurde het ongelooflijke. Ik hoorde een luid ritselend geluid, een snelle slag met het net, en ik had de tweede *Acanthacris*. Nauwelijks bekomen van de verbazing hoorde ik weer geritsel en de derde vloog rechtstreeks in het net! Maar toen was het gedaan. Ik heb ook de volgende dag geen exemplaar meer gezien.

J. HUISENGA

Fig. 2. *Acanthacris ruficornis citrina* (Serville), ♂, Puerto Real, 7.III.1968.

De rest van de vakantie hebben we in hoofdzaak in de omgeving van Algeciras doorgebracht, waar van de gezochte soort evenwel geen spoor te ontdekken was. Al met al kunnen we nu echter wel met vrij grote zekerheid aannemen, dat *Acanthacris ruficornis citrina* in de omgeving van Puerto Real inheems is.

De vier gevangen exemplaren, twee wijfjes en twee mannetjes, bevinden zich in de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam.

Summary

In March 1966 a specimen of *Acanthacris ruficornis citrina* (Serville) was caught near the camping "El Pinar" in the vicinity of Puerto Real in South Spain. In 1967 the species was again seen here, but could not be caught. In March 1968 however, three specimens were taken in the same place, so that it is pretty certain that the species is indigenous here. It is new to the fauna of Spain and even of the European continent.

Kleine Noorddijk 1, Post Bovenkerk.

NASCHRIFT. — *Acanthacris ruficornis* (Fabricius, 1787) is een in tropisch Afrika wijd verbreide sprinkhaan, waarvan de subspecies *citrina* (Serville, 1838) langs de westkust tot in Noordwest-Afrika is doorgedrongen, en bekend is van Ifni, Marokko en Algerië. In verband met de vergaande overeenstemming van de fauna van het uiterste zuiden van Spanje met die van Marokko is de vondst van de heer STRAATMAN op zichzelf niet zo verbazingwekkend. Wel mag het merkwaardig genoemd worden, dat één van de grootste veldsprinkhanen pas nu uit Spanje wordt gemeld, en wel gezien de lange orthopterologische traditie in Spanje. We mogen dan ook wel aannemen, dat het voorkomen van *Acanthacris* in Spanje tot weinig vindplaatsen beperkt zal zijn.

De mogelijkheid bestaat overigens wel dat deze soort over het hoofd gezien wordt, ondanks, of liever juist door, zijn grootte. Het vlucht-gedrag dat door de heer STRAATMAN zo duidelijk beschreven wordt, geldt in het west-mediterrane gebied alleen voor *Acanthacris* en voor de zeer algemene en ongeveer even grote *Anacridium aegyptium* (L., 1764). De benaming „vogel-sprinkhanen" is voor deze dieren geenszins gezocht, want de wijze van vliegen doet vaak denken aan die van een kleine zangvogel. Het is dan ook duidelijk, dat iemand met minder vasthoudendheid dan de heer STRAATMAN spoedig de jacht op zal geven in de veronderstelling met een exemplaar van *Anacridium* te maken te hebben.

Mogelijk speelt de, van de meerderheid der Europese sprinkhanen afwijkende, cyclus ook nog een rol. Naar alle waarschijnlijkheid worden de dieren pas laat in de herfst volwassen en overwinteren zij, evenals *Anacridium*, als adulten die na het voorjaar weer geleidelijk sterven. In het hoogseizoen van de sprinkhanen in het algemeen komt men weinig volwassen *Anacridium* tegen, en zal *Acanthacris* wel vrijwel onvindbaar zijn.

Al met al heeft de heer STRAATMAN een bijzonder aardige vondst gedaan, waarmee ik hem ook hier graag gelukwens.

C. A. W. JEEKEL